

Myśliński, Jerzy

"I w trudi, i w boju..(50 roki w ukraińskiej radiańskiej presy)",
Władymir Andrejewicz Ruban, Kyjiw
1967 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 8/1, 146-148

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przeobrażenia i rozwoju prasy irlandzkiej. Początkowo zamieszczano w niej jedynie kronikę wydarzeń, następnie pojawiły się artykuły literackie (między innymi znanego skądinąd Jonathana Swifta), aż w końcu prasa wkroczyła na grunt polityki, przybierając określone oblicze. Determinowały je w tym okresie głównie dwie sprawy — stosunek do rywalizacji między wigami a torysami i stanowisko względem spraw religijnych.

W zakończeniu swej pracy Munter omawia w ogólnych zarysach ingerencję rządu w dziedzinę prasy i kształtowanie się pojęcia wolności prasy.

Andrzej Skrzypek

II

W[ładimir Andrejewicz] Ru b a n, *I w trudzi, i w boju...* (50 roki w ukraińskiej radiańskiej presy) [Kyjiw] 1967, Wydawnictwo Kyjiwśkoho Uniwersyteta, ss. 216.

Praca Rubana, o charakterze popularnonaukowym, miała na celu, jak określono w notce informacyjnej, ukazanie ukraińskiej prasy radzieckiej jako instytucji demokratycznej i trybuny mas. Książka przeznaczona jest dla studentów dziennikarstwa, pracowników prasy, korespondentów robotniczych i chłopskich oraz autorów zasilających prasę swoimi utworami. Mimo tak szeroko zakrojonego zasięgu książka ukazała się w nakładzie zaledwie 1500 egz. Pisząc o prasie Ukrainy Radzieckiej, autor miał na myśli wyłącznie gazety, tj. periodyki, ukazujące się częściej niż dwa razy w tygodniu, oraz tzw. wielonakładówki. Inne periodyki, określane mianem „żurnaly”, zostały w pracy w ogóle pominięte. Pominięto też, poza kilkoma wzmiankami, prasę mniejszości narodowych. Autora nie interesują takie problemy, jak zasięg i formy kolportażu prasy (poza nakładami), baza techniczna prasy, agencyjne źródła informacji prasowej. W książce cytowane są tylko nieliczne prace, w tym wypowiedzi Lenina o prasie, oraz skrócone opisy bibliograficzne artykułów prasowych, szerzej omawianych w tekście.

Praca dzieli się na 11 rozdziałów ujętych chronologicznie, przy czym podział dziejów prasy ukraińskiej powiązał autor z ogólnie przyjętą periodyzacją dziejów ZSRR od 1917 do 1966 r. Całość poprzedzono wstępem, omawiającym ogólnie rewolucyjne tradycje prasy ukraińskiej.

Przedmiotem rozważań autora jest prasa w języku ukraińskim i rosyjskim, ukazująca się na Ukrainie Radzieckiej, przy czym zgodnie z tytułem całości starał się on uchwycić rolę omawianej prasy w budownictwie socjalistycznym oraz podczas wojny 1920 r. i lat 1941—1945. Zatem także prasa wojskowa, ale głównie w języku ukraińskim, poddana została analizie.

W poszczególnych rozdziałach autor usiłował uchwycić przede wszystkim główne tytuły prasowe, wybitniejsze indywidualności związane z prasą (są to przeważnie także wybitniejsi działacze polityczni), stan ilościowy prasy i jej nakłady globalne (niestety, robione dla każdego okresu według innego podziału i innych kryteriów, stąd trudności porównań i zestawień ogólniejszych), zasadnicze akcenty, gdy mowa o treści poszczególnych batalii politycznych, wreszcie bodaj najważniejsze — uchwycenie w poszczególnych okresach nowych zjawisk w historii prasy, takich jak np. pojawienie się gazet zakładowych, MTS, rejonowych, wiejskich w powiązaniu ze zjawiskami zachodzącymi w życiu gospodarczym i politycznym.

Przedmiotem rozważań są też decyzje i uchwały władz partyjnych centralnych i republikańskich w zakresie prasy, a także niezwykle żywy ruch korespondentów robotniczych i chłopskich.

Prawdopodobnie ze względu na ilość tytułów, od 65 w r. 1923 do 2006 w r. 1934, 1311 w r. 1941, wreszcie około 2000 w r. 1966, autor musiał zastosować pewną selekcję przy opracowywaniu analizy treści prasy. Podstawę analizy stanowią gazety republikańskie oraz niektóre prowincjonalne (te ostatnie prawdopodobnie ze względu na poziom). O pozostałych tytułach autor pisze bez wnikania w szczegółową ich zawartość, chyba że dysponuje odrębnym, najczęściej pośrednim materiałem na ten temat.

Omawianie losów prasy radzieckiej na Ukrainie autor zaczyna od początku 1919 r., kiedy to 6 lutego ukazał się 14, ale pierwszy legalny numer „Kyjiwskoho Komunista”, organu centralnego i kijowskiego komitetów KP(b)U. Z kolei zwraca uwagę na powstałą 1 marca 1920 r. gazetę „Selanśka Biednota” (potem pt. „Selanśka Prawda”). Na przełomie lat 1919/1920 zaczęły pojawiać się na Ukrainie gazety gubernialne i powiatowe. Wydawano też gazety wojskowe po ukraińsku, a także specjalne pisma dla Galicji wschodniej. Interesujące są uwagi autora o „Czerwonej Prawdzie”, wydawanej w latach 1921—1922 w Kamieńcu Podolskim. Reforma administracji w 1925 r. pociągnęła za sobą zmianę charakteru prasy prowincjonalnej (okręgowa i rejonowa). 1 maja 1926 r. wydano w Charkowie pierwszą gazetę zakładową pt. „Kantaka”. W latach 1929—1930 podczas kolektywizacji rolnictwa istniało 150 ruchomych redakcji gazet wiejskich, które zainicjowały powstanie 40 gazet rejonowych. Kolejna reforma administracji w 1930 r. zmieniła charakter prasy prowincjonalnej (rejonowa i miejska). Pojawiają się wielonakładówki na wielkich budowach, m.in. „Proletar Dniprogradu”. Pierwsza gazeta MTS powstała w Griszinskiej MTS w styczniu 1933 r. („Lenińskiej Szlach”). W r. 1934 było już 856 tych gazetek i 700 gazetek zakładowych. Przyłączenie Ukrainy Zachodniej do ZSRR po 17 września 1939 r. spowodowało

powstanie wielu nowych gazet na tych terenach, m.in. powstały „Czerwony Prapor”, „Wilna Ukraina” i „Czerwony Sztandar” (po polsku) we Lwowie, „Radianśka Ukraina” w Stanisławowie, „Radianśka Wołyń” w Łucku, „Bilszowicka Prawda” w Drohobyczu, „Wilne Żytia” w Tarnopolu. W r. 1940 na Ukrainie Zachodniej było 9 gazet obwodowych i 54 rejonowe.

Gdy mowa o okresie wojny, autor kreśli zarówno dzieje prasy ukraińskiej na tyłach frontu, jak i prasy partyzanckiej. Zwraca uwagę na bujny rozwój prasy po wojnie i na pojawienie się szeregu dostosowanych do potrzeb czytelnika tytułów, takich jak np. założony w r. 1945 „Radianśkij Selanin” (od 1949 pt. „Kołchozne Seło”) czy „Weczernyj Kyjiw” lub „Robitnicza Hazeta”. Autor informuje także o systemie kształcenia dziennikarzy na studiach uniwersyteckich Ukrainy. W związku z 50-leciem radzieckiej prasy zwraca też uwagę na jej społeczne zaangażowanie i doniosłą rolę w życiu politycznym.

Mimo zastrzeżeń dokonanych wyżej wydaje się, że praca Rubana spełnia zadania, jakie autor sobie nakreślił. Nie ulega wątpliwości, że opracowanie dziejów prasy polskiej różnych okresów na poziomie popularnym znalazłoby liczne grono czytelników.

Jerzy Myśliński

III

Stanisława D a r ł a k o w s k a, *Prasa Rzeszowa XIX i XX wieku*, Rzeszów 1966, Muzeum Okręgowe, ss. 128 + 46 nlb., ilustr., cena 30 zł.

Na początku 1968 r. ukazał się katalog prasy rzeszowskiej, obejmujący zestawienie 67 legalnych oraz 20 konspiracyjnych tytułów czasopism rzeszowskich, ukazujących się od 1883 r. do chwili obecnej (bez „Kwartalnika Rzeszowskiego”). Katalog, jak nazywa Autorka tę książkę, powstał w trakcie przygotowywania wystawy prasy rzeszowskiej, zorganizowanej w Muzeum Okręgowym w 1966 r. Zarówno wstęp merytoryczny, jak też opisy poszczególnych tytułów świadczą, że otrzymaliśmy więcej niż katalog. Jest to właściwie bardzo obszerna bibliografia prasy rzeszowskiej, opatrzona obfitymi adnotacjami, zestawieniami pomocniczymi i bibliografią tematu. Dziesięciostronicowy wstęp wprowadza czytelnika w dzieje prasy rzeszowskiej na tle prowincjonalnej prasy w zachodniej Galicji oraz orientuje w podstawach opracowania. Zestawienie tytułów oparto na zbiorach lokalnych oraz zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej.

Bibliografia ma układ chronologiczny według następujących działów: czasopisma o treści ogólnej, fachowe i specjalistyczne, urzędowe, szkolne (tylko drukowane), religijne i konspiracyjne (wydawane nie tylko w Rzeszowie, lecz także na terenie obecnego województwa rzeszowskiego). Całość opatrzono: indeksem alfabetycznym, spisami tytułów według